

3. Брандес М.П. Стиль и перевод (на материале немецкого языка) / М.П. Брандес. – М. : Высш. шк., 1988. – 127 с.
4. Гусліста Л.О. Негативна етична оцінка в контекстах осуду (на матеріалі сучасної публіцистики) : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.02 / Л.О. Гусліста. – Харків, 2002. – 16 с.
5. Гуцал Н.А. Вызов как вид нарушения норм / Н.А. Гуцал // Университетские чтения 2006. Симпозиум 1. Актуальные проблемы языкознания и литературоведения. [Электронный ресурс]. – Пятигорск : ПГЛУ, 2006. – Режим доступа : // <http://pn.pglu.ru/index>.
6. Зайцева Е.Л. Выражение отрицательной оценки в политическом дискурсе (опыт сравнительно-сопоставительного исследования российских и французских печатных средств массовой коммуникации) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / Е.Л. Зайцева. – Чебоксары, 2006. – 25 с.
7. Клочко Л.І. Висловлювання похвали в комунікативно-діяльній парадигмі спілкування (на матеріалі англійської мови) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Л.І. Клочко. – Харків, 2003. – 20 с.
8. Колпащикова Ф.К. Русская вербализация эмоциональных состояний на фоне англо-американской (Коммуникативно-ситуативный, лингвокогнитивный и социокультурный аспекты) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Ф.К. Колпащикова. – Новосибирск, 2007.
9. Куксов Г.В. Оскорбление как иллокутивный лингвокультурный концепт : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Г.В. Куксов. – Волгоград, 2004. – 27 с.
10. Непшекуева Т.С. Внутриличностный конфликт как лингвистический феномен : автореф. дис... доктора филол. наук : 10.02.19 / Т.С. Непшекуева. – Краснодар, 2006. – 43 с.
11. Новая философская энциклопедия : в 4 т. / науч. ред. М.С. Ковалева и др. ; Ин-т философии РАН. – М. : Мысль, 2001. – Т. 4 : Т-Я. – 606 с.
12. Новиков В.П. Параметры исследования оценочных коммуникативных стратегий / В.П. Новиков // Держава та регіони. Серія: Гуманітарні науки. – 2007. – № 4. – С. 32–36.
13. Носкова С.Э. Эмоционально-оценочный дискурс в ситуации учебного взаимодействия / С.Э. Носкова // Мир лингвистики и коммуникации [Электронный ресурс]. – 2005. – № 1(1). – Режим доступа : http://tverlingua.by.ru/archive/002/02_1_07.htm.
14. Пирогова Ю.К. Имплицитная информация как средство коммуникативного воздействия и манипулирования (на материале рекламных и PR-сообщений) / Ю.К. Пирогова // Проблемы прикладной лингвистики – 2001 : сборник статей / отв. ред. А.И. Новиков. – М. : Азбуковник, 2001. – С. 209–227.
15. Селиванова Е.А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации / Е.А. Селиванова. – К. : ЦУЛ : Фитосоци-центр, 2002. – 336 с.
16. Чекулай И.В. Ценность и оценка в категориальной структуре современного английского языка : автореф. дис. ... доктора филол. наук : 10.02.04 / И.В. Чекулай. – Белгород, 2006. – 41 с.
17. Downing A. Evaluating evaluation // Estudios Ingleses de la Universidad Complutense. – Madrid, 2002. – Vol. 10. – P. 283–300.
18. Fairclough N. Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research. – London : Routledge, 2003. – 272 p.

КОГНІТИВНА СОЦІОЛІНГВІСТИКА ЯК ПРЕДМЕТНА ГАЛУЗЬ

Саплін Ю.Ю.

The author of this article attempts to isolate subject units of cognitive sociolinguistics as new linguistic approach.

Key words: *sociolinguistics, cognitivism, semantics, language, mentality society.*

В статье делается попытка вычлнить предметные узлы нового направления в языкознании – когнитивной социолінгвістики.

Ключевые слова: *социолінгвістика, когнітивизм, семантика, язык, ментальность, общество.*

Дослідження проблем взаємодії соціуму, мови й свідомості особистості її носія утворює один з головних напрямів сучасної лінгвістики, яка визначається багатьма до-

слідниками як “антропологічна”. Мова виступає як засіб суспільної інтеграції та регуляції функціонування суспільства в цілому, а також мовців як членів певного соціуму.

Мова є “дзеркалом культури” народу, сховищем і засобом міжпоколінної трансляції культурних цінностей та найважливішим засобом (інструментом) пізнання дійсності. Саме мова задає людині параметри світосприйняття, стереотипи повсякденної поведінки, бере участь у формуванні концептуальних структур людської свідомості. Будь-яке лінгвістичне дослідження, особливо в царині лексичної семантики, виявляє глибинні взаємозв'язки понять “мова”, “суспільство”, “особистість”.

Когнітивізм (або “когнітивна наука”) сьогодні витлумачується як річище міждисциплінарних студій, які об'єднують епістемологію, когнітивну психологію, нейрофізіологію, теорію штучного інтелекту, когнітивну лінгвістику та антропологію. Навряд чи науковці досгли в цій галузі “когнітивного синтезу”, та останніми десятиліттями когнітивний підхід суттєво збагатив сучасні уявлення, якою саме є когнітивна структура людини, як відбувається репрезентація навколишнього світу в її свідомості.

На відміну від класичної епістемології, яка намагалась віднайти шляхи формування “об'єктивного знання” (істини, що не залежить від “людини та людства”), когнітивізм спрямований на опис та пояснення того, як за допомогою різноманітних когнітивних засобів і процесів відбувається конструювання “людської реальності” (“реальності для людини”). Репрезентації оточуючого світу виникають унаслідок адаптації до природного та соціального середовища, при цьому виключаються з розгляду лише явно неадекватні когнітивні моделі. Отже, для когнітивного підходу будь-яка реальність є інтерпретацією (іноді навіть ментальною конструкцією), “реальністю для людини” (і через людину), яка визначає її поведінку і в якій проходить життя (у всіх його проявах) людини.

Таким чином, якщо соціолінгвістика середини ХХ ст. розглядала мовну варіативність як функцію соціальної, а мовні зміни – як похідну соціальних, то когнітивізм у соціолінгвістиці передбачає не “площинну”, а стереоскопічну картину реальності. Важливо не лише зафіксувати реально спостережувані явища, а й відкрити їх ментальну репрезентацію (як на рівні суспільної свідомості, так і на рівні соціально зумовлених сегментів індивідуальної свідомості).

Когнітивна парадигма є однією з перспективних ланок гуманітарних студій сьогодення. Починаючи з праць американських авторів (Марка Тернера, Жилія Фокоє, Роджера Шенка та багатьох інших), когнітивна парадигма набуває більш чітких обрисів. Її значущість полягає в тому, що за допомогою мови людина проникає у свій менталь-

ний світ, у концептуальну картину світу, яка є як універсальною для всього людства, так і специфічною для етносу, соціальної групи, окремої особистості. Когнітивна парадигма є антропоцентричною, тобто зверненою до людини. Практична цінність когнітивної лінгвістики полягає в розкритті механізмів мислення, обробленні та збереженні інформації мозком людини за посередництвом мови. Зараз майже при всіх американських університетах існують відділення або ж науково-дослідні центри, які працюють у сфері когнітивних наук, у тому числі у сфері когнітивної лінгвістики. Щороку обсяг видань з когнітивної лінгвістики стрімко зростає за рахунок публікацій насамперед американських науковців та внаслідок створення веб-сайтів, присвячених тематиці когнітивних наук.

Проникнення когнітивних ідей у соціолінгвістику можна вважати закономірним, оскільки вже відбулося перенесення когнітивної методології в базові суміжні галузі – соціологію та лінгвістику.

Антропоцентризм став однією з головних ознак наукової парадигми кінця ХХ – початку ХХІ ст. передусім у гуманітарних науках. У лінгвістиці антропоцентризм перетворився на один з основних чинників, який зумовив зосередження лінгвістичних студій на вивченні мови у співвідношенні з людиною, її мисленням, світобаченням, роллю у створенні культури, цивілізації; на виявленні здібностей людини до пізнання світу, що відображається й у мові. Антропоцентричний принцип пов'язаний зі спробами розглядати мовні явища в межах діади “мова та людина”. Незважаючи на те, що когнітивна лінгвістика знайшла багатьох прихильників, деякі моменти в ній дотепер залишаються недостатньо проясненими. Зокрема, як зазначають А.М. Баранов і Д.О. Добровольський, відсутні роботи, які містили б в “експліцитному вигляді” комплекс методологічних підстав когнітивного підходу до мови [3, с. 11]. В.Б. Касевич, Т.Г. Скребцова відзначають відсутність у когнітивної лінгвістики нового методу [6, с. 14; 11, с. 18]. З погляду Р.М. Фрумкіної, при виході науки за межі освоєного виникає потреба в новому інструментарії, але методи, як правило, не створюються заново, а запозичуються із суміжних наук [14, с. 84]. Але, так чи інакше, у цей час когнітивний підхід знаходить своє застосування в багатьох галузях лінгвістики. Мовні дані виступають як матеріал для аналізу й моделювання ментальних процесів, на їх основі досліджуються механізми продукування і сприйняття мови, взаємодія мовця й слухача, організація пам'яті та її роль у процесі комунікації. Тобто когнітивна семантика переважно ґрунтується на аналізі

мовних одиниць у динаміці, тобто в мовленні, і спирається на експериментальні дані. В останньому відношенні вона тісно взаємодіє з когнітивною психологією й традиційними психолінгвістичними дослідженнями. Когнітивний підхід проникає також і в більш статичні зони вивчення мовних одиниць – в аналіз одиниць у парадигматиці. Наприклад, у лексикології описуються лексичні прототипи, у фразеологічній концепти, елементи процедурної семантики вносяться в аналіз фразеологічних одиниць. Лексичні й фразеологічні одиниці розглядаються на етнокультурному тлі, на основі аналізу їхньої семантики реконструюються фрагменти мовної картини світу, носієм якої є той або інший народ, досліджується прояв національного менталітету й проводиться його порівняльний аналіз. На даному етапі розвитку когнітивної лінгвістики О.Е. Кибрик сформулював вимоги до когнітивного підходу в мовознавстві [7], та вони підсумовують уявлення про сутність когнітивно орієнтованої лінгвістики до початку 1990-х рр. Крім цього, спостерігаються окремі напрями когнітивної лінгвістики, наприклад:

- когнітивний підхід до аналізу дискурсу, що запропонований Т.А. ван Дейком [5];
- когнітивна теорія метафори в інтерпретації Дж. Лакоффа [19];
- когнітивно орієнтовані дослідження в царині семантичної типології Л. Талмі [23];
- когнітивна граматики Р. Лангакера [20; 21].

Когнітивна лінгвістика, яка спочатку об'єднувалася лише пізнавальними настановами й вихідною гіпотезою про пояснювальну силу використання розумових категорій, поступово знайшла свій предмет, свою внутрішню структуру й свій категоріальний апарат. На цей момент можна впевнено стверджувати, що в межах когнітивної лінгвістики представлені окремі ділянки, у яких когнітивний підхід до мови знаходить своє широке застосування:

1) дослідження процесів продукування й розуміння природної мови (цей розділ історично є найбільш раннім, він багато в чому сформував розуміння й породження текстів завдяки участі фахівців з комп'ютерного моделювання; найбільш значущих результатів у цій галузі досяг один з провідних лінгвістів когнітивного профілю – У. Чейф, який розробив категорії поточної свідомості й активації, а також ряд похідних від них понять [15], *соціолінгвістичний аспект вносить у цю модель врахування категорії соціально-мовного досвіду та інтерферентно-трансферентних явищ диглосної та білінгвальної природи*);

2) дослідження принципів мовної категоризації (вивченню зазначених принципів приділив велику увагу Дж. Лакофф [8], що розвивав ідеї Елеонори Рош [22], яка показала неадекватність традиційних (ще Аристотелевих) уявлень про категорії як множини з чіткими границями, до яких певний об'єкт може або належати, або не належати, причому всі члени деякої категорії мають однаковий статус, та експерименти показують, що насправді межі категорій розмиті, а самі категорії мають власну внутрішню структуру, тобто одні елементи представляють категорію краще, ніж інші, отже, є прототипічними її членами – наприклад, прототипічний 'птах' – це для англійської картини світу *вільшанка* (малинівка), а для російськомовної – *горобець*, тоді як *пінгвін* або *страус* перебувають на периферії категорії; поняття прототипу запропоновано також для розмежування мови й діалекту тощо; у середині категорії виділяються концепти базового рівня категоризації, які використовуються більш охоче, легше пригадуються, раніше засвоюються дітьми, зазвичай лінгвістично більш прості, мають більшу культурну значущість і мають ще ряд відмінних властивостей: наприклад, концепт "собака" порівняно з більш високим концептом "тварина" і нижчим концептом "пудель" [22] – *додання соціального аспекту розгляду ускладнює картину необхідністю соціального варіювання мовно-когнітивної структури*);

3) дослідження типів понятійних структур і їх мовних відповідників (роботи, які розпочаті в категоріях штучного інтелекту Р. Абельсоном, Р. Шенком, М. Мінським – авторами таких популярних категорій, як фрейм і сценарій, однак згодом адаптовані для потреб лінгвістичного дослідження Ч. Філпмором [13] – у *дослідженнях подібного типу когнітивна лінгвістика уже примітно взаємодіє із соціологією й культурологією*);

4) дослідження когнітивно-семантичних суперкатегорій (Л. Талмі спробував визначити набір ієрархічно впорядкованих образотворюючих систем – категорій, за допомогою яких природна мова здійснює концептуальне структурування уявлень про дійсність (це категорії когнітивного стану, конфігураційної структури, динаміки сил, розподілу уваги тощо, кожна з яких має свою складну структуру) [12]; аналогічне коло проблем тріхи по-іншому розглядається в працях Дж. Лакоффа й Р. Лангакера [18; 22] – *когнітивно-соціолінгвістичний аналіз цікавиться мовно-ментальним образом суспільства в картині світу*);

5) дослідження просторових відносин і типів концептуалізації базових світоглядних категорій у мові, зокрема, руху – тут перети-

наються майже всі основні програми когнітивної лінгвістики. Дж. Лакоффом було розроблене поняття образної схеми (*image-schema*) і розглянуті деякі важливі типи схем (вмістище, частина-ціле, шлях, зв'язок) і їх мовні відповідники; серед образотворюючих схем Л. Талмі найдокладніше розроблено категорію конфігураційної структури, у рамках якої розглядаються такі граматично зафіксовані понятійні категорії, як кількість, розділення, довжина, обмеженість, членування простору тощо; докладно розглядається просторова свідомість у публікаціях Р. Джекендоффа й Р. Лангакера [17; 21]. *Аспект когнітивної соціолінгвістики вимагає побудови соціально релевантної моделі мовної семантики.*

Таким чином, когнітивний підхід до мови дає змогу в рамках когнітивної лінгвістики, залежно від того або іншого її розділу, вирішувати поставлені перед лінгвістами проблеми.

У соціології Р. Водак намагається "показати, який вплив соціокогнітивні теорії справляють на соціальні дослідження, а також окреслити потенційні перспективи застосування когнітивного підходу в рамках критичного дискурс-аналізу" – це стає особливо очевидним при аналізі таких феноменів, як мовна поведінка, стереотипи, забобони, що властиві певним соціальним групам. Більше того, ми зобов'язані брати до уваги переконання, думки, спогади про минуле при вивченні проблеми ідентичності, викладі подій минулого, оскільки вони є обов'язковими складниками розглянутих дискурсивних практик; такі поняття, як "колективна пам'ять", "уявлюване співтовариство", є невід'ємні категорії когнітивних процесів [4]. Колективний розум соціальних взаємодій, що самоорганізуються, не визнає обмежень. Непорушним лише закон необхідної розмаїтості. Як інакше можна перебороти розмаїтість проблем, що виникають, як не розмаїтістю набору рішень, інтелектуальної ініціативи вільних людей? Але як їх об'єднати, не вражаючи ні індивідуальності, ні автономії? Наша цивілізація, ускладнюючись, дійшла такої нерівності, такими штучними стають умови виживання, настільки величезним є інформаційний, віртуальний рівень суспільства, що тільки вивільнення розмаїтості людського інтелекту в його самоорганізації дає нам надію на відповідність цій складності.

Але саме внаслідок рефлексивної петлі, що пов'язує теорію й практику суспільних явищ, визнання закономірним і корисним процесу асиміляції культур може його прискорити. У працях Н. Лумана можна побачити, що на тлі глобалізації зі зростанням уніфікованості, взаємозалежності й компле-

ментарності політичних та економічних умов і зусиль можливе збереження культурної винятковості країн і народів.

До речі, принцип додатковості Н. Бора, що безпосередньо стосується теми, був сформульований на прикладі множинності саме людських мов.

Наше життя проходить у переговорах, і цим формується соціальна реальність. Латинський зміст слова "переговори" – спільне обертання. Якщо ми хочемо змін, то повинні заговорити про них. "Мова – це дія, що змушує до дії. Не добрі наміри, але дії та, особливо, слова (як дії, що запускають цикли взаємного вдосконалювання мислення й буття, осягають феноменальність соціальної самоорганізації й водночас нарощують її мудрість) змінюють мир", – стверджує Матурана.

Ще одна проблема, яка виникає на межі соціології та лінгвістики, стосується так званого "переборювання мови" в соціологічній комунікації. Проблема мови породжується двома факторами: об'єктивною складністю природної мови як інструмента вивчення її носіїв і неувагою дослідників до свого інструмента, сприйняттям його як чогось очевидного, що само собою розуміється. Щоб віднайти шляхи розв'язання цієї проблеми, соціологія намагається зрозуміти, як саме вона вирішується в інших науках, які близькі до соціології за специфікою завдань та об'єкта аналізу.

Семантична неоднозначність і невизначеність природних мов виявляється проблемою й у повсякденному житті. Але чому ж тоді не відбувається руйнування соціальної комунікації? Справа в тому, що в повсякденній комунікації семантична неоднозначність компенсується інформаційною надлишковістю.

У сучасному мовознавстві, стан якого характеризують як плюралістичну поліпарадигмальність, виразно виокремлюються структурний, функціональний та антропоцентричний напрям. Зрозуміло, що в будь-якому випадку дослідник залишається в межах дослідницького поля, яке сформовано науковими концептами "Мова", "Суспільство", "Свідомість", "Діяльність", "Особистість", "Структурність", "Функціональність", однак відповідна візія одні з них вичленовує як першорядні, інші – як вторинні; одні – як предметно орієнтовані, інші – як процедурні; одні – як мету аналізу, інші – як її аранжування тощо.

Для соціолінгвістики мова є унікальним соціальним явищем, яке є "моментом зв'язку" особистості й соціуму, засобом єднання та структурування суспільства, фактором пристосування соціуму до змін умов власного функціонування, полем взаємодії суспі-

льної й індивідуальної свідомості. Така реальна соціальна складність мови спричинює реальну соціолінгвістичну складність наукового аналізу, фактичну неозорість предметного дослідницького поля соціолінгвістики як мовознавчої дисципліни, яка спрямовує свої зусилля на розгляд різноманітних зв'язків між мовою та суспільством. Можна сказати, що соціолінгвістика вивчає суспільство через його мову, а мову – через його суспільні властивості. Евристична складність ситуації полягає ще й у тому, що ми не маємо безпосереднього доступу до зв'язків мови й суспільства, а уявлення про них є результатом різних процесів текстуалізації – пам'яті, усної традиції, писемних свідчень.

Ряд теоретичних і прикладних проблем створює також відносна самостійність та "синергетичність" як суспільства, так і мови. Тому "момент розвитку" кожного з феноменів виявляється й у їх взаємних зв'язках, і в самостійних лініях змін, які, однак, не ведуть до повного відокремлення явищ.

Окреме питання стосується масштабів розгляду (макро- чи мікропідходи), спрямованості аналізу (від мови до суспільства чи від суспільства до мови), характеру структурування суспільства й мови (зокрема, такі проблеми, як "Культура і мова", "Мова і релігія", "Слово і міф", "Текст і соціальний стереотип") та ін.

На перетині дослідницьких імпульсів, які йдуть як від суспільства, так і від мови, утворюється уявлення про такі специфічні явища мовно-суспільного життя, як "мовна картина світу", "мовна свідомість", "лінгвокультура".

Поняття "мовної свідомості" виникає як спроба теоретично узагальнити відносини національно-культурної свідомості та її мовних репрезентацій. Мовна свідомість фіксує як більш-менш стійкі ментальні структури, як вони представлені в системі мови та практиці її використання ("мовна картина світу"), так і дії, вчинки, кретивні імпульси суб'єкта, які виникають унаслідок відображення в мові картини світу. Мовна свідомість антропоцентрична й етноцентрична (А. Вежбицька), оскільки "образ світу змінюється від однієї культури до іншої" (О.М. Леонтьєв), тож не існує двох абсолютно ідентичних образів світу. Оскільки в основі світобачення та світорозуміння кожного народу лежить своя система предметних значень, соціальних стереотипів, когнітивних схем, свідомість людини завжди етнічно зумовлена. До структури мовної свідомості як лінгвокогнітивної сутності входять усвідомлені й неусвідомлені компоненти, зокрема, певним чином вербалізовані фрагменти "національного міфу". "Національний міф" є втіленням національної ідентичності та складається з двох

обов'язкових компонентів: міфологізації етноландшафту й міфопоетичного осмислення історії. До сфери мовної свідомості входить також мовна рефлексія, до якої належать соціальні, дискурсивні та власне мовні явища усвідомлення мовної структури та використання мови (оцінки, метамовні коментарі тощо).

Однак явища та події належать до сфери речової діяльності, а мовні факти – до лінгвальної сфери. Ці факти, як стверджує Р. Барт, є "тільки лінгвістичною дійсністю". Отже, події мають місце, а мовні факти створюються в процесі відповідної діяльності.

Поняття етнічної лінгвокультури зосереджує увагу на процесуальному аспекті розгортання, відтворення й збереження мовної картини світу (як об'єктно орієнтованого явища) та мовної свідомості (як суб'єктно орієнтованого феномену).

Картина світу являє собою центральне поняття концепції людини, виражає собою специфіку його буття й об'єктивно інтерпретує мотиви його діяльності. Картина світу як ідеальне утворення опредмечується в знакових формах, зокрема, у мові. "Саме мова, попри дійсні в ній процеси історичних змін, дає ключ до реконструкції свідомості й забезпечує стабільність основних термінів духовної культури" [2, с. 302].

Щодо індоєвропейських мов, у внутрішній структурі яких слово виступає не лише як лінгвістичний конструкт, а й реальність мовної структури, мовної свідомості та лінгвокультури, можна говорити про ізоморфізм слова та мови в цілому. У концепції О.О. Потебні це уявлення знайшло своє відображення в тезі про слово як "мікрокосм". Змістова невичерпність слова спричинює відображення в ньому всіх імпульсів, які йдуть від мовної картини світу, мовної свідомості та етнолінгвокультури, яка повністю втілюється лише в дискурсивному (саме дискурсивному, а не просто текстовому) просторі мови в лоні культури як суспільного феномену.

Таким чином, семантика слова утворює кілька прошарків, які умовно можна охарактеризувати як "лексичне значення", "семіотичну пам'ять" та "зону актуальних смислів". Кожен із цих прошарків відкритий для відповідної сфери суспільного буття – "семіотична пам'ять" – сфері суспільної свідомості як часо-просторового континууму, структурованому концептуальною мережею національно-мовної картини світу та категоріями дискурсивного її розгортання, "актуальні смисли" – сфері "тут-зараз-для мене" існуючої моделі буття людини у відповідному соціальному середовищі, "лексичне значення" – внутрішньому простору мовної синергетики. Кожен із прошарків семантики стру-

ктуровано за своїми власними закономірностями, і для аналізу цієї структури домінантним є певний метод аналізу: герменевтичний, психоаналітичний, міфопоетичний, генетичний, контекстуальний, опозитивний, дискурсивний, концетологічний та ін.

Слово (у єдності форми й змісту), як і мова в цілому, варіюється в часі, соціальному та географічному просторі побутування.

Таким чином, внутрішня суперечливість змістового компонента слова передбачає для соціолінгвістики принаймі два підходи до аналізу соціально релевантних елементів значення. Один з них базується на уявленнях про існування загального історичного досвіду, суспільної мовної свідомості і спільних культурних кодів, у тому числі етнолінгвокультури як спільного надбання. Сутність іншого підходу полягає не в пошуках і відкритті стабільних, незмінних значень, а у визнанні, що семантика має процесуальний характер і становленням, разом з існуванням. Вона є водночас майбутнім і минулим, а відтак, перебуває в постійному русі, зазнає певних, часто досить суттєвих змін. Динамізм, рухливість семантики пов'язані із соціолінгвістичною "подрібненістю" суспільства, наявністю соціально варіативних елементів мовної картини світу, соціальних рівнів етнолінгвокультури (масового, "знижено-побутового", елітарного та інші), відмінних соціальних функцій.

Така загальнотеоретична концепція, на нашу думку, і вибудовується внаслідок поданих вище роздумів над окремими аспектами соціолінгвістичного аналізу семантики слова.

Зрозуміло, що глобальність завдання не розкриває всієї проблематики, а лише позначає її, пропонуючи одночасно й певні напрями розв'язання. Зокрема, пропонувані підходи можуть бути релевантними в побудові соціолінгвістичної типології лексики, дискурсивної теорії слова, лексичної інноватики як галузі когнітивної соціолінгвістики тощо.

Література

1. Абельсон Р. Структуры убеждений / Р. Абельсон // Язык и моделирование социального взаимодействия. – М.: Прогресс, 1987. – С. 212–271.
2. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека / Н.Д. Арутюнова. – М.: Языки русской культуры, 1999. – 896 с.
3. Баранов А.Н. Постулаты когнитивной семантики / А.Н. Баранов Д.О. Добровольский // Изв. РАН. Сер. Лит. и Яз. Т. 56. – 1997. – № 1. – С. 11–21.
4. Водак Р. Взаимосвязь "дискурс – общество": когнитивный подход к критическому дискурсу-анализу / Р. Водак // Будаев Э.В. Современная политическая лингвистика / Э.В. Будаев, А.П. Чудинов. – Екатеринбург, 2006. – С. 123–136.
5. Дейк Т.А. ван. Язык. Познание. Коммуникация / Т.А. ван. Дейк. – М.: Прогресс, 1989. – 312 с.
6. Касевич В.Б. О когнитивной лингвистике / В.Б. Касевич // Общее языкознание и теория грамматики. – СПб., 1998. – 271 с.
7. Кибрик А.Е. Лингвистические постулаты / А.Е. Кибрик // Уч. зап. Тартуского гос. ун-та. – Вып. 621. Механизмы вывода и обработки знаний в системах понимания текста: труды по искусственному интеллекту. – Тарту, 1983. – 191 с.
8. Лакофф Дж. Метафоры, которыми мы живём / Дж. Лакофф, М. Джонсон // Язык и моделирование социального взаимодействия. – М.: Прогресс, 1987. – С. 4–82.
9. Лакофф Дж. Когнитивные аспекты языка / Дж. Лакофф, М. Джонсон // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Прогресс, 1988. – Вып. 23. – С. 34–58.
10. Минский М. Фреймы для представления знаний / М. Минский. – М.: Энергия, 1979. – 152 с.
11. Скребцова Т.Г. Американская школа когнитивной лингвистики / Т.Г. Скребцова. – СПб.: Университет, 2000. – 240 с.
12. Талми Л. Отношение грамматики к познанию / Л. Талми // Вестник МГУ, Сер. 9. Филология. – 1999. – № 1. – С. 30–48.
13. Филлмор Ч. Фреймы и семантика понимания / Ч. Филлмор // Новое в зарубежной лингвистике. – М., 1988. – Вып. 22. – С. 52–92.
14. Фрумкина Р.М. Есть ли у современной лингвистики своя эпистемология? / Р.М. Фрумкина // Язык и наука конца 20 века / под ред. Ю.С. Степанова. – М., 1995. – С. 84.
15. Чейф У.Л. Данное, контрастивность, определённость, подлежащее, топики и точка зрения / У.Л. Чейф // Новое в зарубежной лингвистике. – М., 1982. – Вып. XI. Современные синтаксические теории в американской лингвистике. – 231 с.
16. Шенк Р. Обработка концептуальной информации / Р. Шенк. – М.: Мир, 1980. – 117 с.
17. Jackendoff R. Languages of the mind: Essays on mental representation. – Cambridge (Mass.), 1992.
18. Lakoff G. Categories and cognitive models // Berkeley cognitive science report, № 2. – Berkeley, 1982.

19. Lakoff G. Women, fire, and dangerous things: What categories reveal about the mind. – Chicago, 1987.
20. Langacker R.W. Foundation of cognitive grammar. – Vol. 1: Theoretical prerequisites. – Stanford, 1987.
21. Langacker R.W. Foundations of cognitive grammar. – Vol. 2: Descriptive application. – Stanford, 1991.
22. Rosh E.H. Human categorization // Advances in cross-cultural psychology. – L., 1975.
23. Talmy L. How language structures space // Spatial orientation: theory, research, and application. Plenum press, 1983.